

European water law and hydropolitics: an inquiry into the resilience of transboundary water governance in the European Union

című doktori értekezés tézisei

Baranyai Gábor

témavezető

Prof. Dr. Marcel Szabó

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Doktori Iskola
Budapest
2019

I. Az értekezés tágabb kontextusa: a nemzetközi vízgyűjtők problematikája a nemzetközi kapcsolatokban

Bár a világon rendelkezésre álló édesvíz mennyisége korlátozott és állandó, mégis egyre több felhasználó (emberek, gazdaság, természet) egyre növekvő igényeit kell ugyanezen vízkészletek terhére kielégíteni. Emellett korunk emberi eredetű behatásai – mint a népesség növekedés, urbanizáció, éghajlatváltozás – a globális édesvízkészletek minőségének állapotromlását eredményezik. A jelenlegi trendek mellett 2030-ra a világ népességének 40%-a vízhiányos területen él majd. Ebből következően a legszélesebb értelemben vett vízbiztonság a 21. század fejlődésének, békéjének és stabilitásának az egyik kritikus kihívása lesz. Ekképp nem meglepő, hogy a Világgazdasági Fórum a víz kérdését visszatérően az egyik legfontosabb globális kockázatok közé sorolja. Hasonlóképpen, az Egyesült Államok Nemzeti Hírszerzési Tanácsa egy nemrég kiadott jelentésében arra a következtetésre jutott, hogy „a víz 2030-ra az energiahordozókat és ásványkincseket meghaladó mértékben válhat feszültségek forrásává mind államok között, mind államokon belül”.

A változó hidrológiai adottságokból fakadó helyzetet tovább bonyolítja a felszíni vizek földrajza: a föld területének 47%-át olyan vízgyűjtők fedik, melyeken legalább két ország osztozik. Ezen vízgyűjtőkön található a világ népességének mintegy 40%-a, valamint a globális felszíni vízkészletek 60%-a. Ez azt jelenti, hogy a bontakozó vízválságot nemzetközi kontextusban kell kezelni.

A határokkal osztott vízgyűjtőkhöz kapcsolható konfliktusok lehetőségére tekintettel az 1980-as és a korai 1990-es években a nemzetközi politikai diskurzusban és tudományos irodalomban széles körben terjedt el az a nézet, amely a vízért folytatott háborúk azonnali kirobbanását szükségyszerűnek tekintette. A vízháború-tézisek azonban nemcsak a politikai spekulációkra hatottak termékenyen, hanem egyúttal lendületet adtak a határokkal osztott vízgyűjtőkkel kapcsolatos államközi konfliktus-források empirikus tanulmányozásának is. Ezen kutatómunka fektette le egy új, hidropolitikának nevezett tudományterület alapjait, amely a vízgyűjtő országok kapcsolatrendszerének stabilitását (rezilienciáját) vizsgálja. A különböző hidropolitikai iskolák alapvető következtéseit talán legjobban Aaron T. Wolf, a terület kiemelkedő képviselője foglalta össze az alábbiak szerint:

- a határokkal osztott vízkészletek az elmúlt néhány évtizedben sokkal inkább voltak az együttműködés, mint az államközi konfliktusok forrásai. Azaz a víz sokkal inkább összeköti, mintsem elválasztja a vízgyűjtő országokat;
- a vízgyűjtő országok kapcsolatrendszerének stabilitását – más szóval: hidropolitikai rezilienciáját – nem egyetlen hidrológiai vagy politikai körülmény határozza meg (mint pl. a vízhiány vagy az alvízi hegemon törekvései). Sokkal inkább befolyásolja az, hogy az érintett államok milyen jogi és intézményi kereteket alakítottak ki a megosztott természeti erőforrással való közös gazdálkodásra;
- amennyiben egy adott jogi és intézményi keretrendszer kellően erős és rugalmas, akkor képes akár a közös vízgyűjtőn bekövetkező nagyon jelentős változásokra is megfelelően reagálni a felek együttműködésének veszélyeztetése nélkül;
- a konfliktus esélye akkor nő meg, ha a vízgyűjtőn bekövetkező (fizikai vagy/és politikai) változások léptéke, illetve sebessége meghaladja az adott intézményrendszer abszorpciós képességét. Ezen abszorpciós képesség azonban nem állandó, a felek azt folyamatosan hozzáigazíthatják a változó hidrológiai vagy politikai körülményekhez.

II. Hidropolitika az Európai Unióban: az elégedettség vagy az aggodalom forrása?

Az a tény, hogy a vízgyűjtő államok közötti kapcsolatrendszer jelentős mértékben bizonyos jogi és intézményi változók függvénye, lehetővé teszi ezen kapcsolatrendszer szisztematikus mérését. Ennek megfelelően az elmúlt évtizedben számos, különböző földrajzi léptékű és mélységű hidropolitikai elemzés született, melyek többsége arra a következtetésre jut, hogy az Európai Unió a vízügyi együttműködés Kánaánja. A több- és kétoldalú vízügyi megállapodások összetett hálózata, különösképpen pedig az EU belső vízpolitikai koronaékszere: a Víz Keretirányelv ugyanis együttesen olyan átfogó szabályozási rezsimit alkotnak, melyek megóvják Európát a vízügyi konfliktusok fenyegető rémétől.

Nem meglepő, hogy ezen pozitív, de nem túlságosan cizellált következtetések az EU belső vízügyi kapcsolatai iránti politikai és tudományos érdektelenségre vezettek. Így, bár az EU intézmények, kormányok, kutató intézetek és civil szervezetek világszerte az EU nemzetközi vízjogi rezsimjének nagyszerűségét hirdetik, csekély figyelem övezi az Európai Unió határokkal osztott vízgyűjtői jövőbeni politikai stabilitását.

Az ilyen önelégült hozzáállás többszörösen is indokolatlannak tűnik. Bár a releváns hidropolitikai elemzések valóban visszaigazolják az EU-n belüli együttműködési rendszerek relatív stabilitását, számos elemzés azonban növekvő kockázatokra is felhívja a figyelmet. Ezen kockázatok forrása többértű. A leginkább nyilvánvaló tény, hogy az EU releváns jogi és intézményi kereteinek lefektetése az 1980-as, korai 1990-es években jelentős mértékben a bővizű folyókkal és nagy népsűrűséggel rendelkező, erősen iparosodott nyugat-európai országokhoz köthető. Természetesen ezen keretek hűen tükrözik a keletkezésük idején és helyén fennálló vízügyi kihívásokat. Továbbá, a hatályos szabályozási rezsimek a hidrológiai feltételek állandóságát axiómaként elfogadó, uralkodó technokrata vízgazdálkodási paradigmán alapulnak. Azonban az antropocén egymást erősítő megatrendjei (éghajlatváltozás, urbanizáció, gazdasági növekedés) olyan új kihívásokat hoznak magukkal, melyek a hidrológiai ciklust egészen szélsőséges mértékben változtathatják meg. A körülmények állandóságának (stacionaritásának) tudományos elvetése magával kell hozza a szakpolitikai és jogi keretei újraértékelését is.

Annál is inkább, mert az EU környezetvédelmi monitoring szervezete, az Európai Környezetvédelmi Ügynökség előrejelzései szerint a legfontosabb hidrológiai változások Európában a folyami vízhozamok erősödő kilengése, a hidrológiai szélsőségek növekedése és – a kontinens számos részén – csapadékhiány és hosszan tartó aszály formájában fognak jelentkezni. Ezek a körülmények éles ellentétben állnak a vízminőségi kérdések által dominált hatályos európai vízjog megközelítésével, így a vízmennyiségre vonatkozó szabályozás szinte teljes hiányával. Más szóval: az EU osztott vízgyűjtőin a kollektív cselekvési problémák hangsúlya a szennyezési kérdésektől fokozatosan a határon átnyúló vízkészlet-gazdálkodás irányába mozdul el. Amennyiben a nagyszámú osztott európai vízgyűjtőn a közös, de korlátozott mennyiségű vízkészletekért való versengés válik a meghatározó kihívássá, akkor a hatályos EU vízpolitika egyoldalú ökológiai programja várhatóan alkalmatlan lesz az érintett államok közötti feszültségek, jogviták vagy akár súlyos politikai konfliktusok megakadályozására.

III. A kutatási kérdések

A doktori értekezés a hatályos európai vízpolitika és vízjogi szabályozás céljai és eszközei, valamint az átalakuló hidrológiai viszonyok között növekvő távolság természetét és léptékét vonja vizsgálat alá. A meglévő nemzetközi vízügyi irányítási rendszer alkalmasságát azonban nemcsak a releváns vízrajzi viszonyok és a hatályos rezsim közötti átfedés hiánya kérdőjelezheti meg. Hasonlóan fontos kihívást jelent ugyanis a szabályozási rendszer képessége arra, hogy a megváltozott viszonyokhoz alkalmazkodjék. Ezek a felvetések két kapcsolódó, de mégis autonóm problémát vázolnak fel, melyek az alábbi kutatási kérdésként fogalmazhatóak meg:

- alkalmas-e a hatályos, határon átnyúló vízügyi együttműködési rendszer a jelenlegi, továbbá a bontakozó új hidrológiai és politikai kihívások kezelésére?
- alkalmas-e a hatályos, határon átnyúló vízügyi együttműködési rendszer dinamikusan alkalmazkodni a megváltozó hidrológiai és politikai kihívásokhoz, vagy pedig a szükséges evolúciót rendszer szintű jogi, intézményi vagy politikai akadályok hátráltatják?

Az első kérdés a problematika statikus rétegére irányul. Ebben a kontextusban a vízügyi együttműködési rezsimék ezen – szűkebb értelemben vett – stabilitása, rezilienciája (és ellentéte: sérülékenysége) az EU nemzetközi vízgyűjtőin kialakuló politikai viták kockázatával (vagy azok hiányával) írható le. Ez a kockázat leginkább a különböző hidropolitikai iskolák által kifejlesztett jogi és intézményi indikátorok tükrében elemezhető. A második kérdés a reziliencia dinamikus oldalát fedi le, amely a reziliencia-tudomány által a társadalmi-gazdasági rendszerek adaptív képességének leírására használt indikátorok alapján értékelhető.

IV. A kutatás terjedelme és módszertana

Ahogy fent említettük, a vízgyűjtő államok közötti kapcsolatrendszer jelentős mértékben determinálja egy sor jogi és intézményi tényező. Ezért, a jelen értekezés elsősorban a vízgyűjtő államok között viszonyokat az Európai Unióban szabályozó *jogi normák* elemzésével foglalkozik. Tekintettel azonban arra, hogy az államok viselkedését egy sor, jogon túli tényező is befolyásolja – pl. *igazgatási struktúrák, politikai vagy kulturális feltételek* – a kiegyensúlyozott értékelés érdekében ezeket szintén figyelembe vesszük. A releváns irodalmi szóhasználatot követve mindezen jogi és nem jogi tényezőkre együttesen mint „vízpolitikai irányításra” (water governance) hivatkozunk. Tekintettel azonban a kutatási kérdések interdiszciplináris természetére az értekezés támaszkodik más társtudományok szókészletére is, így a nemzetközi kapcsolatok, reziliencia vagy a rendszertudományok által használt terminológiára.

A vizsgálat földrajzi kereteit az Európai Unió területe, valamint az EU tagállamok és harmadik államok által osztott nemzetközi vízrendszerek határai jelölik ki. Az elemzés ennek megfelelően nem terjed ki azon európai vízgyűjtőkre, melyek teljes mértékben az Európai Unión kívül találhatóak (Volga, Dnyeper, Dnyeszter stb.). Ekképp az „Európa” és „Európai Unió” elnevezések nem csereszabatosak: Európa alatt az európai kontinenst értjük, míg az Európai Unió az EU területét vagy annak szupranacionális jogi és politikai intézményrendszerét jelöli.

Ehhez képest az „európai vízjog” kifejezést a nemzetközi vízügyi együttműködés négy különböző rétegének leírására használjuk: (i) az ENSZ Európai Gazdasági Bizottság (ENSZ EGB) nemzetközi szerződéses kerete, (ii) az Európai Unió saját sui generis vízjogi

szabályrendszere, továbbá azon (iii) többoldalú és (iv) kétoldalú nemzetközi vízügyi szerződések, melyeknek az EU tagállamok részesei. Bár ezen szabályozási szintek nem alkotnak koherens jogi keretet, a nemzeti hatóságoknak az esetleges belső ellentmondások ellenére is valamennyi réteg szabályait alkalmazni kell.

Az elemzés módszertana kétirányú. Az első kutatási kérdés megválaszolásához egy sor formális jogi – és kisebb részben – intézményi indikátor mentén vizsgáltuk az európai vízjog négy szintjét, amely magában foglalja az ENSZ EGB, az EU vízjog, valamint a multi- és bilaterális vízügyi szerződések részletes elemzését. Mivel ezen indikátorok egyértelműek, használatuk pedig széles körben elterjedt, ezért az EU rendszerére való alkalmazásuk egyöntetű és könnyen összehasonlítható eredményekre vezet. A második kérdés megválaszolásához három – az általános reziliencia tudomány által kifejlesztett – olyan indikátort vettünk igénybe, melyek szakpolitikai irányítási (governance) rendszerek adaptív képességét írják le. Ebben az esetben a téma plaszticitása nem teszi lehetővé egyértelmű következtetések levonását. Mégis, bizonyos kritikus jogi, intézményi és politikai akadályok azonosítása révén a reziliencia indikátorok hasznos tájékoztatást nyújthatnak az EU vízpolitikai irányítási rendszere alkalmazkodó-képességéről az új hidrológiai és politikai kihívások tükrében.

V. Az értekezés struktúrája

Az értekezés négy részre tagozódik.

Az I. rész egy összefoglalót tartalmaz a nemzetközi vízpolitikai irányítás általános kérdéseiről, ideértve a nemzetközi vízgyűjtők földrajzát, az együttműködés elméleteit, jogi szabályait és intézményeit. Az I. részletesen bemutatja az antropocén korának a nemzetközi vízkészletekre gyakorolt hatásait, valamint bevezeti a vízbiztonság, valamint a hidropolitikai reziliencia fogalmait.

Ez Európai Unió nemzetközi vízgyűjtői földrajzának és hidrológiájának összefoglalása után a II. rész bevezetést nyújt a vízpolitikai irányítás európai modelljébe. Ez magában foglalja az európai vízjog négy szintjének részletes bemutatását, valamint az ezek közötti kapcsolatrendszer kritikus elemzését.

A III. rész tartalmazza az értekezést magját adó elemzést. Az első kutatási kérdést az alábbi indikátorok segítségével elemezzük: vízkészlet-gazdálkodás, vízminőség-védelem, együttműködés a tervezett beavatkozások kapcsán, a hidrológiai változékonyság kezelése, valamint vitarendezés az Európai Unióban. Ezt követi a nemzetközi vízügyi együttműködés európai rendszere alkalmazkodó-képességének kvantitatív elemzése három indikátor mentén: koordináció a vízpolitika irányítás különböző szintjei és aktorai között, információ-áramlás és visszacsatolás, végül autoritás és rugalmasság a döntéshozatal és probléma-megoldás során.

A IV. rész összegzi az értekezés fő következtetéseit, valamint javaslatokat fogalmaz meg az európai uniós és nemzeti döntéshozók számára az azonosított hidropolitikai sérülékenységek kiküszöbölése érdekében.

VI. Az értekezés fő következtetései

Az Európai Unió nemzetközi vízpolitikai irányítási rendszere rezilienciájának vizsgálata az alábbi következtetések levonását teszi lehetővé:

- az Európai Unió és tagállamai rendelkeznek a világ egyik legkiterjedtebb és cizelláltabb nemzetközi vízpolitikai irányítási rendszerével. A regionális ENSZ EGB rezsim, a vízgyűjtő és kétoldalú nemzetközi szerződések, továbbá az EU sui generis szabályozási rendszere kiemelkedően magas színvonalat képvisel a hézagmentes területi hatály, a markáns ökológiai megközelítés, valamint a vízgyűjtő államok tervezett beavatkozásaival kapcsolatos szabályok terén,
- ezen általánosan pozitív értékelésre tekintet nélkül azonban számos strukturális hiányosság azonosítható, amelyek a nemzetközi vízügyi együttműködésnek az éghajlati variabilitás növekedésével együtt változó hidrológiai feltételei tükrében kritikus sérülékenységi tényezővé válhatnak,
- a hidropolitikai stabilitás fő jogi és intézményi indikátorai kapcsán az alábbi hiányosságokat indokolt kiemelni:
 - *a vízkészlet-gazdálkodás szabályozásának hiánya:* az EU saját vízjogi szabályozása, valamint az európai vízügyi nemzetközi szerződések (egy-egy kétoldalú megállapodástól eltekintve) szinte egyáltalán nem foglalkoznak a határokkal osztott víztestek kezelésének mennyiségi aspektusaival. A releváns szabályozási rendszerek egyoldalú ökológiai megközelítésére magyarázat adhat a nyugat-európai folyók relatív vízbősége, valamint az 1980-as és 90-es évek során a környezetvédelmi megfontolások túlsúlya. Ezen joghézag következménye azonban, hogy az EU és tagállamai nem rendelkeznek megfelelő jogi eszközrendszerrel az éghajlatváltozás legfontosabb határon átnyúló hatásának: az egyre szélsőségesebbé váló vízhozam-ingadozások kezelésére;
 - *a vízmegosztási mechanizmusok hiánya:* a vízkészletgazdálkodás-szabályozás hiányából egyenesen következik, hogy – kétoldalú szerződések szűk körétől, valamint a méltányos és ésszerű használat és a károkozás tilalmának alapelveitől eltekintve – az Európai Unióban nincsenek olyan normák és mechanizmusok, amelyek meghatározzák, hogy hogyan kell a vízgyűjtőállamok között a rendelkezésre álló vizet megosztani. Mivel az ilyen allokációs viták az államközi vízdiplomáciai feszültségek leggyakoribb forrásai, ezen hiányosság Európa számos régiójában kritikus mértékben növelheti a politikai kapcsolatok sérülékenységét, amennyiben a vízhiány és -szűkösség az előre jelzett mértékben növekszik. A vízminőségi és ökológiai követelmények dominanciája ENSZ EGB, EU és vízgyűjtő egyúttal súlyos szabályozási aszimmetriát eredményez. A vízgyűjtő államoknak ugyanis, egyénileg és közösen, egységes és pontosan meghatározott vízminőségi előírásoknak kell megfelelniük, melyek teljesítése szorosan összefügg a rendelkezésre álló víz mennyiségével. Azonban ugyanezen országok szinte semmiféle jogosultsággal vagy mechanizmussal sem támaszthatják alá azon igényüket, hogy a megfelelő mennyiségű vízhez hozzáférjenek. Ebből következően a külső vízforrásokról jelentősen függő országok megfelelő vízmennyiség hiányában önhibájukon kívül is megsérthetik uniós vagy nemzetközi jogi kötelezettségeiket;
 - *a hidrológiai változékonyság elégtelen nemzetközi kezelése:* a fentiek további következménye a hidrológiai szélsőségek nemzetközi hatásainak egyoldalú kezelése. Míg az európai vízjog négy szintje az árvízi megelőzés és védekezés kérdését mintaszerű cizelláltsággal kezeli, ugyanez nem mondható el a hidrológiai szélsőségekhez való hosszú távú alkalmazkodásról, különösen a tartós aszályok kontextusában. Az egyes vízgyűjtők jellemzőinek rendszeres felülvizsgálata a víz keretirányelv alapján biztosítja, hogy a vízgyűjtő államai érdeemben és visszatérően foglalkozzanak a változó hidrológiai feltételekkel.

Mindazonáltal, sem az EU, sem az ENSZ EGB szabályai, sem pedig a vízgyűjtő egyezmények nem írnak elő valódi adaptációs beavatkozásokat. Az egyes vízgyűjtő szervezetek által kidolgozott éghajlatváltozási alkalmazkodási stratégiák csak általános iránymutatásokat adnak további intézkedések meghozatalához, azonban nem foglalkoznak a tartós aszályok lehetséges határon átnyúló politikai hatásaival. Végül, az európai vízjog csak érintőlegesen foglalkozik a tartósan alacsony folyami vízállások rövid távú következményeivel. Kétségtelen, hogy a nemzetközi vízjogi együttműködés alapelvei (így a méltányos és ésszerű használat és a károkozás tilalma) a különböző adatcsere és kölcsönös notifikációs kötelezettségekkel együtt egyfajta alapszintű keretet biztosítanak ezen kritikus helyzetek kezeléséhez. Ezekből azonban semmiféle operatív következtetés nem vonható le az érintett államok által követendő konkrét adaptációs lépésekről, így pl. a határon átjutó vízmennyiségnek a körülményekhez való hozzáigazításáról. Ezen hiányosság leginkább az uniós jog és döntéshozók nemzetközi vízmegosztási kérdésekkel kapcsolatos elutasító megközelítésének tudható be. Ezen joghézag és távolságtartás azonban jelentős hidropolitikai kockázatot eredményezhet, amennyiben az aszályok és a vízhiányos időszakok intenzitása a határokkal osztott vízgyűjtőkön az előrejelzéseknek megfelelően növekszik,

- *elégtesen vitarendezési mechanizmusok*: az EU tagállamok számára nyitva álló vitarendezési mechanizmusok nem alkalmasak jelentős határon átnyúló vízjogi jogviták megoldására. Az EU saját jogrendszere a jogérvényesítés középpontjába az Európai Bizottságot helyezi, amely azonban tagállamok egyéni jogsértéseit vizsgálja párhuzamos jelleggel és tartózkodik a tagállamok kétoldalú vitáiba való beavatkozástól. Ennek következtében nincsenek könnyen mobilizálható, egyszerű vitarendezési fórumok a vízgyűjtő országok közötti viták rendezésére. Az EU jogrendszere emellett általános jelleggel tiltja nemzetközi választottbíróóságok vagy a Nemzetközi Bíróóság joghatóságának kikötését a legtöbb határon átnyúló vízügyi jogvita rendezésére. Ehelyett a tagállamok részére lehetővé teszi, hogy egymás ellen eljárást indítsanak az Európai Bíróóság előtt. Ezen opció azonban – számos politikai és intézményi korlát okán – nem jelent valódi alternatívát. Ebből következik, hogy az európai vízjog rendszere jelentős hidropolitikai kockázatot hordoz, mivel nem biztosít hatékony vitarendezési mechanizmusokat a tagállamok közötti vízjogi viták potenciálisan igen széles köre számára.
- Az EU vízpolitikai irányítási rendszere alkalmazkodó-képességének elemzése azt mutatja, hogy a fenti sérülékenységek várhatóan tartósan jelen lesznek az Európai Unióban az alábbi okokból:
 - *gyenge koordináció a vízpolitikai irányítás különböző szintjei és aktorai között*: a nemzetközi vízügyi együttműködés két nagy multilaterális tömbje – az ENSZ EGB és az EU – közötti koordináció és információ-áramlás elégtesen, amely akadályozza a két rendszer kölcsönös előnyök mentén történő optimalizációját. Valójában az EU releváns jogszabályai, így különösen a Víz Keretirányelv, oly mértékben dominálják a nemzetközi vízügyi kapcsolatokat, amely gyakran háttérbe szorít minden más kérdést. Ezen jogi-politikai aszimmetriát tükrözi a végrehajtó intézmények – elsősorban az Európai Bizottság – hozzáállása is a többi (nem uniós) szabályozási rezsimhez;
 - *töredezett információáramlás és visszacsatolás*: a koordináció hiányosságai feltételezik, hogy az ENSZ EGB és az EU közötti horizontális információ-áramlás szintén töredezett, egyenlőtlen és némiképp esetleges. Bár az ENSZ

EGB határokkal osztott vízfolyásokról és tavakról szóló egyezményének részese az EU, mégis mentesül annak jelentéstételi szabályai alól. Ugyanez érvényes az ellentétes irányú információ-áramlásra: az ENSZ EGB nem vesz részt az EU intézmények irányába történő semmiféle formális adatszolgáltatási mechanizmusban;

- *korlátozott autoritás és rugalmasság a döntéshozatal és probléma-megoldás során:* az EU merev jogrendszere, melynek hatásait felerősíti számos politikai és kulturális akadály, nem teszi lehetővé az uniós vízpolitika rugalmas adaptációját a nemzetközi vízgyűjtők változó hidrológiai és politikai sajátosságaihoz. Ez különösen a határon átnyúló vízkészlet-gazdálkodás vonatkozásában érvényesül, amely kérdéskör nemcsak hogy jelenleg szinte teljes mértékben hiányzik a hatályos uniós vízpolitikából, hanem egyes markáns jogi korlátok nyomán ez várhatóan tartósan így is marad. Még ennél is csekélyebb az EU adaptációs képessége a kétoldalú vízügyi jogviták megfelelő rendezése terén, amely a hidropolitikai stabilitás egyik fontos előfeltétele. E téren az EU alkotmányos rendje korlátozza a tagállamokat, hogy vitás ügyeiket a nemzetközi vitarendezés bevett fórumai elé utalják. Tekintettel az Európai Bíróság féltve őrzött jogértelmezési monopóliumára, a tagállamoknak várhatóan a jövőben sem lesz lehetőségük arra, hogy kétoldalú vízügyi jogvitáik elbírálását egyéb nemzetközi fórumok elé utalják.

VII. Kapcsolódó publikációk

Application of the Case Law of the ECJ in the field of Environment. In: Bándi Gyula (szerk.): *The Environmental Jurisprudence of the European Court of Justice*, Budapest, Szent István társulat, 2009

The Water Convention and the European Union: the benefits of the Convention for EU Member States In: Tanzi, McIntyre, Kolliopoulos, Rieu-Clarke, Kinna: *The UNECE Convention on the Protection and Use of International Watercourses and Lakes*, Brill Nijhoff, Hága, 2015

Transboundary water cooperation in the European Union: a hydro-political gap assessment, EU Danube Region Strategy, Budapest, 2015

[http://www.danubewaterquality.eu/uploads/mod_files/BG_Transboundary_Water_Cooperation_\(CONF_BY_DANUBE_STRAT\).pdf](http://www.danubewaterquality.eu/uploads/mod_files/BG_Transboundary_Water_Cooperation_(CONF_BY_DANUBE_STRAT).pdf)

Baranyai Gábor- Bartus Gábor: Anatomy of a deadlock: a systemic analysis of why the Gabčíkovo-Nagymaros dam dispute is still unresolved, *Water Policy* (2016/1)

Managing Upstream-Downstream Dichotomy in European Rivers: A Critical Analysis of the Law and Politics of Transboundary Water Cooperation in the European Union. In: Conference Proceedings, 7th EDSI Conference: The Water Footprint in Decision Sciences, 2009

A nemzetközi folyók biztonságpolitika vonatkozásai: a háború vagy a béke forrásai? *Nemzet és Biztonság* (2017/2)

Transboundary water governance in the European Union: the (unresolved) allocation question, *Water Policy*, megjelenés alatt